

Nr 39.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående uppförande av en varmbadinrättning vid Skaraborgs regementes kasernetablissemang i Skövde; given Stockholms slott den 1 februari 1924.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

G U S T A F.

Carl Malmroth.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 februari 1924.

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETERSSON.

Departementschefen, statsrådet Malmroth anför:

Enligt den för Skaraborgs regementes kasernetablissemang i Skövde fastställda byggnadsplanen skulle därstädes, liksom vid övriga genom arméns kasernbyggnadsnämnds försorg uppförda etablissemang, anordnas en särskild varmbad- och tvättinrättning. Ehuru nämnda regementes kasernetablissemang togs i bruk redan under år 1913, har på grund av omständigheter, för vilka jag i det följande kommer att redogöra, någon dylik byggnad ännu icke kommit till utförande.

Sedan utredning verkställdt rörande lämpligheten av att utbygga ifrågasvarande tvättinrättning i en sådan omfattning, att därstädes kunde ombesörjas tvätt jämväl för de båda andra till Skövde förlagda truppförbanden, Livregementets husarer och Göta trängkår, framlades i proposition (nr 6)

Bihang till riksdagens protokoll 1924. 1 saml. 29 häft. (Nr 39.) 259 24 1

till 1917 års riksdag förslag om anläggande av en sådan gemensam tvättinrättning för en sammanlagd kostnad av 113,890 kronor, varav 79,464 kronor borde påföras anslaget till fullbordande av de utav 1906 års riksdag beslutade kasernetablissemang för femton infanteriregementen. Beträffande gäldandet av återstående beloppet, 34,426 kronor, vilket beräknats utgöra den merkostnad, som föranleddes av tvättinrättningens anordnande jämväl för Livregementets husarers och Göta trängkårs behov, föreslog Kungl. Maj:t, att härför måtte få tagas i anspråk fjärde huvudtitelns allmänna besparingar.

Riksdagen biföll förslaget men uttalade därvid, att riksdagen förutsatte, att byggnadskostnaderna komme att hållas inom det angivna beloppet.

Genom brev den 23 mars 1917 bemyndigade Kungl. Maj:t arméns kasernbyggnadsnämnd att låta utföra ifrågavarande tvättinrättning; och skulle härav föranledda kostnader, tillhoppa högst 113,890 kronor, bestridas med 79,464 kronor från anslaget till fullbordande av kasernetablissemang för femton infanteriregementen samt med högst 34,426 kronor från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar. Därjämte föreskrev Kungl. Maj:t, att det skulle åligga kasernbyggnadsnämnden att, därest det vid arbetenas utbudande på entreprenad visade sig, att kostnaderna för desamma komme att uppgå till högre belopp än de för ändamålet anvisade, å nyo underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning.

Uti skrivelse den 11 augusti 1917 anmälde kasernbyggnadsnämnden, att det vid utbudande å entreprenad av byggnadsarbetena å tvättinrättningen i Skövde och vid en med hänsyn till inträffad prisstegring verkställd omräkning av det tidigare kostnadsförslaget visat sig, att totalkostnaderna komme att uppgå till 168,500 kronor eller icke mindre än 54,610 kronor mera, än som förut beräknats och för ändamålet funnes disponibelt. På grund av vad sålunda blivit upplyst förordnade Kungl. Maj:t den 17 augusti 1917, att med ifrågavarande byggnadsarbete skulle tillsvidare anstå.

I 1918 års statsverksproposition bragtes frågan å nyo inför riksdagen. Härvid föreslog Kungl. Maj:t, att av de till 54,610 kronor beräknade merkostnaderna för tvättinrättningens uppförande 16,509 kronor måtte få bestridas av fjärde huvudtitelns allmänna besparingar, under det att återstoden av nämnda merkostnader inberäknades i medelsbehovet under anslaget till fullbordande av kasernetablissemang för femton infanteriregementen. Vad sålunda föreslagits bifölls av riksdagen, varefter nyssnämnda belopp, 16,509 kronor, av Kungl. Maj:t genom brev den 28 juni 1918 för ändamålet anvisades att utgå av omförmälda besparingar.

Emellertid hade förslag framställts om uppförande å Karlsborg av en för garnisonen därstädes avsedd ny tvätt- och badinrättning. Då med hänsyn härtill fråga uppstått, huruvida icke den beslutade tvättinrättningen för de till Skövde förlagda truppförbanden jämväl borde förläggas till Karlsborg, i vilket fall i Skövde endast skulle uppföras en för Skaraborgs regemente avsedd badinrättning, anbefallde Kungl. Maj:t den 28

juni 1918 arméförvaltningens fortifikations- och intendentsdepartement att verkställa utredning och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till uppförande å Karlsborg av en kombinerad bad- och tvättinrättning för garnisonen å nämnda ort av sådan omfattning, att jämväl de till Skövde förlagda truppförbandens tvätt kunde verkställas därstädes.

I anledning härav överlämnade arméförvaltningens fortifikationsdepartement med skrivelse den 9 april 1919 ritningar och kostnadsförslag till en dylik bad- och tvättinrättning, slutande å en summa av 585,000 kronor. Mot detta förslag förklarade sig arméförvaltningens intendentsdepartement i yttrande den 6 juni 1919 i huvudsak icke hava något att erinra.

Sedermera anförde arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse i en gemensamt med fortifikationsdepartementet den 1 september 1920 till Kungl. Maj:t avlåten skrivelse, att huru än frågan om bad- och tvättinrättning å Karlsborg kunde komma att avgöras, vore det oundgängligen nödvändigt, att Skaraborgs regemente, som, alltsedan dess nya kasernetablissemang tagits i bruk, varit utan badinrättning, snarast erhöle en dylik inrättning. I anledning härav hemställde fortifikationsdepartementet och sjukvårdsstyrelsen, att kasernbyggnadsnämnden måtte erhålla uppdrag att uppföra sistnämnda badinrättning.

Efter kasernbyggnadsnämndens hörande uppdrog Kungl. Maj:t den 8 oktober 1920 åt nämnden att inkomma med ritningar och kostnadsberäkningar för uppförande av den för Skaraborgs regemente avsedda badinrättningen ävensom alternativt för anordnande av en med densamma förenad tvättinrättning, avsedd för garnisonen i Skövde, alternativt jämväl för den till Karlsborg förlagda garnisonen.

Kasernbyggnadsnämnden överlämnade med skrivelse den 18 december 1920 sålunda infortrade ritningar och kostnadsberäkningar och förordade därvid för egen del uppförandet av en byggnad innehållande varmbad- inrättning för Skaraborgs regemente och tvättinrättning för garnisonerna i Skövde och Karlsborg. De beräknade kostnaderna för utförande av sistnämnda byggnadsföretag utgjorde tillhoppa 416,500 kronor.

Vid detta ärendes anmälan inför Kungl. Maj:t den 7 januari 1922 anförde dåvarande statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, att han väl funne goda skäl tala för att en gemensam tvättinrättning för garnisonerna i Skövde och Karlsborg förlades till Skövde och uppfördes i samband med badinrättning för Skaraborgs regemente. Med hänsyn till den förestående revisionen av vårt försvarsväsende och jämväl till rådande statsfinansiella svårigheter syntes emellertid med nämnda byggnadsföretag böra tillsvidare anstå.

I enlighet härmed upptogos icke några medel för ifrågavarande ändamål uti den för 1922 års riksdag framlagda beräkningen av återstående medelsbehovet för fullbordande av arbetena å de utav 1906 års riksdag beslutade kasernetablissemang för femton infanteriregementen.

Framställning
av chefen för
Skaraborgs
regemento.

I skrivelse till chefen för försvarsdepartementet den 27 juli 1923 har chefen för Skaraborgs regemente hemställt, att åt arméförvaltningens fortifikationsdepartement måtte uppdragas att inkomma med nytt förslag, jämte kostnadsberäkning, till badinrättning för Skaraborgs regemente samt tvättinrättning för garnisonen i Skövde eller, alternativt, med förslag till badinrättning för Skaraborgs regemente, innebärande utvecklingsmöjlighet till tvättinrättning. Rörande behovet av en badinrättning har regementschefen anfört bland annat följande.

Vid upprepade tillfällen hade regementets läkare framhållit de ohygieniska förhållanden, som vore rådande vid regementet i förevarande hänseende.

I kompaniernas tvättrum funnes endast kallt vatten från vattenledningen. Under allra största delen av året vore manskapet för badning hänvisat till duschen i gymnastiklokalen, där varmt vatten kunde erhållas. Duschrummet hade en golvyta av endast 7.5 kvm. Avklädningsrummet vore gemensamt för gymnastiklokal och dusch, vadan den senare endast kunde användas, då den förra icke toges i bruk, d. v. s. efter övningarnas slut på dagen. Med de begränsade utrymmena och den begränsade tid, varunder duschen kunde tagas i anspråk, vore det givet, att trängseln i duschrummet ofta bleve mycket stor och rengöringen av kroppen otillfredsställande. Missförhållandena framträdde i än skarpare dager, när man toge i betraktande, att två studentkompanier vore förlagda till regementet, nämligen studentkulsprutekompaniet och studentkompaniet för vapenföra läkare, av vilka det senare år 1923 hade en manskapsstyrka på 170 man.

Någon duschning av manskapet under regementsövningarna hade i regel ej kunnat anordnas, alldenstund gymnastiklokalen då använts som förläggningslokal för trupp.

Undersökning hade gjorts för att utröna, huruvida regementet skulle kunna använda stadens badhus, men hade detta visat sig vara för litet för ändamålet.

För badning sommartid vore uppdämd en liten damm i den närbelägna Källedalsbäcken. Det tillflytande vattnet vore emellertid till stor del källvatten och sålunda mycket kallt. Detta i förening med kylig väderlek hade gjort, att baddammen under de senare åren först mycket sent kunnat tagas i bruk. Baddammen vore emellertid endast en nödfallsutväg, och efter badning vore vattnet mycket grumligt. Några andra tillfällen till utebadning i närheten av Skövde funnes ej.

Under senare år hade regementet hemsökts av talrika epidemier, ett förhållande som ytterligare stärkte kravet på förbättrade badförhållanden vid regementet. Det torde nämligen icke vara något tvivel om, att den stora utbredning, som dessa epidemier fått, i ej oväsentlig grad finge tillskrivas bristen på tillgång till bad.

Yttrande av
chefen för
tredje armé-
fördelningen.

Chefens för Skaraborgs regemente ovan omförmälda framställning har tillstyrkts av chefen för tredje arméfördelningen.

Av arméför-
valtningens
fortifikations-
departement
uppgjorda
förslag.

Sedan jag med anledning av vad sålunda förekommit anmodat arméförvaltningens fortifikationsdepartement att uppgöra förslag till badinrättning för Skaraborgs regemente, innebärande utvecklingsmöjlighet till tvättinrättning för garnisonen i Skövde, har fortifikationsdepartementet med

skrivelse den 28 november 1923 överlämnat ett i samråd med arméförvaltningens intendentsdepartement utarbetat förslag till uppförande av en byggnad med utrymme för såväl bad- som tvättinrättning. Med inredning endast för badinrättningen skulle kostnaderna för byggnadsföretaget uppgå till 150,000 kronor. Inredningen för tvättinrättningen har beräknats draga en kostnad av 80,000 kronor.

Sedermera har jag anmodat fortifikationsdepartementet att inkomma dels med yttrande, huruvida för en kostnad av omkring 50,000 kronor skulle kunna för Skaraborgs regemente anordnas en badinrättning, som främdeles kunde utökas med en tvättinrättning, dels ock. eventuellt, med förslag till en sådan badinrättning.

I anledning härav har fortifikationsdepartementet med skrivelse den 15 december 1923 överlämnat nytt alternativt förslag till badinrättning, så anordnad, att den kan tillbyggas med en tvättinrättning, utan att badinrättningen behöver på något sätt ändras. Badinrättningen skulle inrymma avklädningsrum, badstu samt tvagnings- och duschrum med plats för 50 man ävensom badrum för officerare och underofficerare. Ånga och varmvatten kunna erhållas från regementets ångcentral, varifrån kulvert jämte ledningar redan finnas framdragna till byggnadsplatsen. Kostnaderna för ifrågakvarande badinrättning hava beräknats utgöra:

för byggnadsarbeten	kronor 33,500: —
» värmeledning	» 4,500: —
» badattiralj	» 3,500. —
» elektrisk belysning	» 1,000: —
» yttre belysningsledningar	» 500: —
» yttre vatten- och avloppsledningar	» 1,500: —
» oförutsedda utgifter, ritningar och kontroll	» 4,500: —
	<hr/>
	Summa kronor 49,000: —

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har det av olika anledningar hittills fått anstå med uppförandet av den i byggnadsplanen för Skaraborgs regementes kasernetablissemang ingående varmbad- och tvättinrättningen. De medel, som tidigare för ifrågakvarande ändamål beräknats under anslaget till fullbordande av kasernetablissemang för femton infanteriregementen, finnas numera icke disponibla, varemot de belopp. tillhoppa 50,935 kronor, vilka enligt vad förut nämnts å fjärde huvudtitelns allmänna besparingar anvisats såsom bidrag till kostnaderna för en tvättinrättning, gemensam för hela garnisonen i Skövde, alltjämt stå till förfogande. Då jag av statsfinansiella skäl icke anser mig böra för närvarande ifrågasätta anvisande av de för åvägabringandet av en sådan anläggning ytterligare erforderliga medel, synes frågan om tvättinrättningens anordnande icke i detta sammanhang behöva upptagas till slutgiltigt avgörande.

Departements-
chefen.

Oberoende av sistnämnda spörsmål synes mig emellertid en varmbadinrättning för Skaraborgs regemente böra utan ytterligare uppskov komma till stånd. I fråga om behovet härav hänvisar jag till vad regementschefen därutinnan anfört i sin förut omförmälda framställning i ämnet. Enligt det av arméförvaltningens fortifikationsdepartement senast upprättade alternativa förslaget skulle för en kostnad av 49,000 kronor kunna för regementet anordnas en mindre badinrättning, vilken framdeles, om så befunnes lämpligt, utan vidtagande av några ändringar skulle kunna utökas med en tvättinrättning. Då jag icke funnit anledning till erinran mot berörda förslag, anser jag mig böra tillstyrka, att detsamma kommer till utförande.

För bestridande av kostnaderna för byggnadsföretaget synes icke något särskilt anslag behöva av riksdagen äskas, utan torde härför lämpligen böra tagas i anspråk förenämnda, å fjärde huvudtitelns allmänna besparingar anvisade belopp. Med hänsyn till den sålunda ifrågasatta ändrade dispositionen av dessa medel ävensom till vad i ärendet tidigare förekommit torde frågan böra underställas riksdagens prövning.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att för uppförande av en varmbadinrättning vid Skaraborgs regementes kasernetablissemang i Skövde må av de såsom bidrag till kostnaderna för anordnande av gemensam tvättinrättning för de till Skövde förlagda truppförbanden anvisade medel, tillhopa 50,935 kronor, tagas i anspråk ett belopp av högst 49,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Fritz Dahlborn.